



JUSTITIS MINISTERIET

Civil- og Politiafdelingen

Dato: 26. marts 2012
Dok.: 382484

UDKAST TIL TALE

til brug for besvarelse af samrådsspørgsmål AL-AN fra

Folketingets Retsudvalg den 25. april 2012.

Samrådsspørgsmål AL:

"Vil ministeren redegøre for, om ministeren finder, at politiet har tilstrækkelige muligheder for at beskytte vidner, der udsættes for trusler og/eller vold, samt om ministeren finder, at politiet udnytter disse muligheder i tilfredsstillende grad i praksis?"

Samrådsspørgsmål AM:

"Vil ministeren redegøre for, om ministeren finder, at den gældende kontaktpersonsordning til vejledning og rådgivning af vidner er tilstrækkelig til at oplyse vidner, særligt vidner som udsættes for trusler og/eller vold, om deres rettigheder og muligheder, og om ministeren finder, at man bør gøre mere for at opnå en tilstrækkelig rådgivning og vejledning af vidner, herunder eksempelvis at uddanne politiets kontaktpersoner bedre, herunder at sætte særligt uddannede kontaktpersoner til at støtte vidner som udsættes for trusler og/eller vold eller at give vidner mulighed for i særlige tilfælde at få stillet en bistandsadvokat til rådighed?"

Samrådsspørgsmål AN:

"Vil ministeren redegøre for, om ministeren finder, at der er behov for at give politiet flere muligheder for at beskytte vidner, som udsættes for trusler og/eller vold, herunder særligt vidner som vidner i sager mod personer, som er en del af det organiserede kriminelle miljø, samt hvilke initiativer ministeren vil tage for at sikre en bedre beskyttelse af vidner?"

[Indledning]

1. De stillede samrådsspørgsmål, der alle vedrører beskyttelse og vejledning af vidner, giver mig grund til at starte med at understrege, at det er helt fundamentalt i et retssamfund som det danske, at vidner trygt kan anmelde strafbare forhold og afgive forklaring til politiet og i retten uden at blive udsat for repressalier fra gerningsmanden eller dennes bekendtskabskreds.

Det er jo også derfor, at strafferammen i straffelovens § 123 om vidnetrusler giver mulighed for at idømme fængsel i op til 8 år.

Vidneforklaringer er et vigtigt element i bevisførelsen i straffesager, der ofte er udslagsgivende.

Og vidnernes fremmøde i retten er en nødvendighed. Det skyldes, at den danske strafferetspleje bygger på et princip om såkaldt bevisumiddelbarhed, som indebærer, at alle beviser – det gælder ikke mindst vidneudsagn – som hovedregel skal fremlægges umiddelbart for den dømmende ret.

Det kan derfor svække anklagemyndighedens muligheder for at løfte bevisbyrden i en konkret straffesag afgørende, hvis centrale vidner ikke tør bidrage til sagens oplysning, fordi de på fuldstændig uacceptabel vis udsættes for repressalier eller trues med det i anledning af deres vidneudsagn.

I det lys siger det sig selv, at det er ekstremt vigtigt, at politi og anklagemyndighed råder over tilstrækkelige midler til at sikre vidner i straffesager den beskyttelse og tryghed, de har krav på, når de opfylder deres borgerpligt.

Og ligeså vigtigt er det naturligvis, at politiet og anklagemyndigheden hele tiden har fokus på og er i stand til at yde bekymrede og angstelige vidner god støtte og vejledning.

[De eksisterende regler og retningslinjer på området]

2. Efter disse indledende bemærkninger vil jeg nu vende mig mere konkret mod det første samrådsspørgsmål, der netop handler om de beskyttelsesforanstaltninger, som politiet og anklagemyndigheden råder over.

For at kunne besvare spørgsmålet fyldestgørende, har jeg indhentet et bidrag fra Rigspolitiet. Rigspolitiet har oplyst, at det er de enkelte politikredse, der tager initiativ til at iværksætte beskyttelse af vidner, som skal afgive forklaring under en straffesag. Politikredsen vil dog i visse tilfælde rådføre sig med den overordnede anklagemyndighed samt efter omstændighederne også PET.

I langt de fleste tilfælde vil det være tilstrækkeligt, at f.eks. vidnets navn ikke oplyses til den tiltalte, ligesom retten efter omstændighederne kan træffe bestemmelse om navneforbud, referatforbud og dørlukning eller beslutte, at den tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afhøres.

Politiet og anklagemyndigheden kan imidlertid også, hvis det konkret skønnes påkrævet, iværksætte en række andre beskyttelsesforanstaltninger i forhold til vidner. Det kan f.eks. dreje sig om patruljering ved vidnets bopæl, politimæssig eskortering eller egentlig bevogtning. Det kan også komme på tale at udstyre vidnet med en alarmtelefon.

[Vidnebeskyttelsesprogrammet]

3. Herudover kan PET i helt ekstraordinære tilfælde, hvor disse mere almindelige foranstaltninger ikke er tilstrækkelige, iværksætte nogle særlige beskyttelsesforanstaltninger inden for rammerne af det såkaldte vidnebeskyttelsesprogram, som har eksisteret siden 2001.

De særlige beskyttelsestiltag iværksættes på baggrund af en nøje vurdering af såvel den foreliggende trussel som det vidne, der skal beskyttes. Det vurderes bl.a., om vidnet er i stand til at leve under et vidnebeskyttelsesprogram.

Før en person kan indgå i et vidnebeskyttelsesprogram, foretages der således en række undersøgelser og vurderinger for at sikre, at vidnebeskyttelsesprogrammet vil kunne fungere efter sin hensigt og blive succesfuldt.

I de allermest alvorlige tilfælde kan der blive tale om et fuldstændigt identitetsskifte med bl.a. nyt navn og adresse, og vidnet kan eventuelt også hjælpes til en ny tilværelse i et andet land.

Men for at et sådant identitetsskifte skal kunne gennemføres, er det nødvendigt, at vidnet medvirker til processen og overholder en lang række fastsatte betingelser. Vidnet skal således bl.a. være indstillet på at afbryde kontakten til sin familie, venner og øvrige omgangskreds.

Det kan derfor være forbundet med meget store menneskelige omkostninger at skifte identitet som led i et vidnebeskyttelsesprogram.

Og det er også baggrunden for, at identitetsskifte forbeholdes de mest alvorlige og sjældne sager, hvor de øvrige beskyttelsesforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Det er Rigspolitiets vurdering, at politiet ikke har behov for nye redskaber på området.

[Kontaktpersonordningen]

4. Når det gælder spørgsmålet om vejledning af vidner i straffesager, vil jeg tillade mig at henvise til min skriftlige besvarelse af 4. januar i år af spørgsmål nr. 267 fra Retsudvalget.

Som det fremgår heraf, skal der bl.a. i sager om grovere overtrædelser af straffeloven, hvor vold, trusler eller anden personfarlig kriminalitet indgår, allerede ved første afhøring eller umiddelbart efterfølgende udpeges en kontaktperson for den forurettede, hvis den pågældende forventes at skulle afgive forklaring som vidne i retten.

I andre sager kan der udpeges en kontaktperson for forurettede, hvis forurettede efter sagens karakter skønnes at kunne få behov for rådgivning, der ligger ud over den almindelige rådgivning, som gives ved anmeldelsen.

Der kan på tilsvarende måde udpeges en kontaktperson for andre vidner end forurettede, der forventes at skulle afgive forklaring i retten. Betingelsen er, at vidnet efter sagens karakter og alvor skønnes at kunne få behov for støtte og vejledning fra politiet eller anklagemyndigheden.

Kontaktpersonen, der typisk vil være en politimand eller en anklager, som har med sagen at gøre, har som sin overordnede opgave at yde hjælp og støtte, når vidnet henvender sig.

Kontaktpersonen bør derfor holde sig løbende orienteret om sagen og kunne vejlede og informere vidnet om dets retsstilling, om sagens gang og forventede forløb samt om beskyttelsesreglerne i forbindelse med vidnets fremmøde i retten.

Rigsadvokaten har i en bekendtgørelse og i en Rigsadvokatmeddelelse fastsat nærmere regler og retningslinjer om ordningen.

[Andre beskyttelsestiltag]

5. Der findes desuden en række bestemmelser i retsplejeloven, der sigter til at beskytte den forurettede og vidner i straffesager.

Ud over reglerne om bl.a. dørlukning, referatforbud og navneforbud, som jeg allerede kort har været inde på, har politiet og anklagemyndigheden således efter retsplejelovens § 193 en særlig forpligtelse til at underrette retten, hvis der efter en konkret vurdering er behov for særlig hensyntagen til et vidne i en straffesag.

Det kan bl.a. være relevant i sager, hvor et vidne må anses for særligt udsat som følge af risikoen for pression fra tiltalte eller andre.

En sådan forhåndsunderretning kan f.eks. betyde, at en medarbejder ved retten på forhånd er klar til at tage imod og vejlede vidnet om at opholde sig i et særligt venterum eller eventuelt et andet lokale, indtil vidnet skal afgive sin forklaring.

Der kan også være tale om at sikre, at vidnet ikke unødigt konfronteres med tiltalte eller andre vidner eller koordinering af en nødvendig politibeskyttelse.

Endvidere findes der i retsplejeloven regler om beskikkelse af en bistandsadvokat for den forurettede i en række sagstyper om grovere kriminalitet, herunder i sager om vold og trusler mod vidner.

Der kan endelig efter reglerne i retsplejelovens § 856 i visse særlige tilfælde ske anonym vidneførsel, hvorved vidnets identitet, bopæl og stilling holdes hemmeligt for den tiltalte.

Dette forudsætter, at disse oplysninger må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, og at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør hemmeligholdelsen påkrævet – det vil navnlig kunne være tilfældet i sager om alvorlig og organiseret kriminalitet, og hvor vidnet er et såkaldt tilfældigt vidne til forbrydelsen.

[Rigsadvokatens vurdering]

6. Jeg har til brug for dette samråd også bedt Rigsadvokaten om et bidrag. Rigsadvokaten har i den anledning bl.a. oplyst, at der i anklagemyndigheden generelt er stor fokus på behandlingen af vidner i straffesager.

Det er bl.a. kommet til udtryk i anklagemyndighedens nye grunduddannelse, hvor anklagerfuldmægtigene undervises specifikt i håndteringen af forurettede og vidner, herunder i vidneafhøring og vidnepsykologi.

Rigsadvokaten har desuden udarbejdet en folder, der udleveres til forurettede i tilknytning til anmeldelsen af et strafbart forhold. Den indeholder

bl.a. oplysninger om muligheden for at få beskikket en bistandsadvokat, om kontaktpersonordningen, og om mulighederne for at iværksætte tryghedsskabende foranstaltninger i forbindelse med et vidnes afgivelse af vidneforklaring i retten.

Rigsadvokaturen er desuden i færd at udvikle et særligt modul med information og vejledning til forurettede og vidner til anklagemyndighedens nye hjemmeside.

Det er Rigsadvokatens samlede vurdering, at der i politi og anklagemyndighed er den fornødne opmærksomhed på at sikre trygge forhold for forurettede og vidner i straffesager, og der tages løbende nye initiativer for at øge opmærksomheden på området. Rigsadvokaten har således ikke peget på et behov for i øvrigt at tage nye initiativer på området.

[Offerarbejdsgruppen]

7. Jeg kan i tilknytning hertil tillige nævne, at en bredt sammensat arbejdsgruppe under Justitsministeriet med repræsentanter bl.a. fra Rigsadvokaten, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Dommerforeningen og Landsforeningen Hjælp Voldsofre i en rapport fra 2010 bl.a. konkluderede, at politi og anklagemyndighed yder en omfattende vejledning af forurettede i straffesager.

Arbejdsgruppen konkluderede desuden, at kontaktpersonordningen stort set er velfungerende.

[Domstolenes indsats]

8. Der er også grund til at fremhæve, at der fra domstolenes side gøres et stort arbejde for at sikre, at vidner i straffesager kan føle sig trygge.

Som et eksempel kan jeg nævne, at der i alle retsbygninger, som enten er opført eller ombygget efter 1. januar 2007, er blevet indrettet særlige venterum til utrygge vidner. Der er tale om lukkede venterum uden direkte

indkig, hvor retten kan tilbyde vidner at opholde sig, indtil de skal afgive forklaring.

Der er også etableret sluser til politiet og kriminalforsorgen, når de ankommer til retterne med arrestanter, og separate indgange for arrestanter til de større retssale. I de nye og ombyggede retsbygninger vil vidner altså ikke skulle benytte samme indgang til retsbygningen eller samme indgang til retssalen som en tiltalt, der bliver ledsaget af politiet eller kriminalforsorgen.

Desuden investerer mange retter i disse år i bl.a. metaldetektorer og overvågningskameraer dels for at højne den generelle sikkerhed, dels for at højne følelsen af tryghed hos både rettens ansatte og rettens brugere, herunder vidner.

[Den konkrete sag om vidnetrusler]

9. Som jeg har været inde på, findes der altså forskellige tilbud om støtte og vejledning til vidner, der skal afgive forklaring under en straffesag, og som føler sig utrygge.

Derudover råder politi og anklagemyndighed over en række redskaber, som kan tages i anvendelse i de alvorlige tilfælde, hvor der er behov for egentlige beskyttelsesforanstaltninger i forhold til et vidne. Det kan dreje sig om alt fra udpegning af en kontaktperson til optagelse i et egentligt vidnebeskyttelsesprogram med – ultimativt – identitetsskifte.

Men selv om der således er mange strenge at spille på, og selv om det fra flere sider vurderes, at der ikke aktuelt er brug nye tiltag, er det selvsagt ikke ensbetydende med, at der ikke kan ske fejl i forbindelse med håndteringen af en konkret sag. Det vil altid være tilfældet, når konkrete dispositioner beror på et skøn.

Jeg er således også opmærksom på, at dagens samråd netop er foranlediget af en sådan konkret sag fra Nordjylland, hvor et vidne og hans familie har følt, at politiet ikke formåede at yde dem den fornødne beskyttelse.

Uden at redegøre for sagen i detaljer, kan jeg oplyse, at Nordjyllands Politi i efteråret 2009 iværksatte en række foranstaltninger i forhold til det pågældende vidne, der skulle afgive forklaring i en sag om et drabsforsøg i rocker- og bandemiljøet, hvor en af gerningsmændene var en slægtning til vidnets ægtefælle.

Foranstaltningerne bestod bl.a. i tryghedsskabende besøg i familiens hjem, transport til og fra retsmøder, udlevering af mobiltelefonnumre til kontaktpersoner og udlevering af en alarmtelefon, som var indkodet til at ringe direkte til Nordjyllands Politis vagtcentral.

Knap 2 år senere – da straffesagen var afsluttet, og de beskyttende foranstaltninger med familiens indforståelse var ophørt – blev vidnet og hans familie beklageligvis udsat for en meget ubehagelig episode, hvor de blev truet med vold som følge af den forklaring, som vidnet havde afgivet i retten.

Der opstod i den forbindelse nogle kommunikationsproblemer mellem vidnets ægtefælle og politiet, hvilket politiet efterfølgende har beklaget. Politiet har også beklaget, at vidnet og dennes familie tilsyneladende havde fået det indtryk, at de beskyttelsesforanstaltninger, der havde været iværksat i forhold til familien, indebar en højere grad af beskyttelse, end det var tilfældet.

[Afslutning]

10. Der skal ikke herske den mindste tvivl om, at hver eneste sag, hvor et vidne og dennes nærmeste udsættes for vold og trusler, fordi vidnet opfylder sin borgerpligt og vidner i en straffesag, er én for mange.

Og der skal heller ikke herske nogen tvivl om, at det er en meget vigtig opgave for politiet og anklagemyndigheden at sikre, at vidner, som frygter repressalier, får den fornødne og relevante vejledning og beskyttelse.

Men når det er sagt, mener jeg også, at det er vigtigt, at vi som politikere er varsomme med at drage forhastede og firkantede konklusioner ud fra ulykkelige enkeltsager. Det er ikke mindst dette område simpelthen alt for vigtigt og følsomt til.

Hvis man således – uden at det har hold i virkeligheden – forsøger at skabe et indtryk af, at vidner i straffesager i almindelighed løber en stor risiko for repressalier og i øvrigt lades i stikken af myndighederne, opnår man efter min opfattelse først og fremmest at skræmme befolkningen unødigt.

For realiteten er jo heldigvis, at det *er* meget sikkert at afgive forklaring som vidne i straffesager ved domstolene her i landet.

Dette synspunkt stemmer overens med Domstolsstyrelsens indtryk. Styrelsen har således oplyst, at det i de langt over 100.000 straffesager, som årligt behandles herhjemme, erfaringsmæssigt kun er ganske få sager, hvor et vidne har været bragt i fare eller er blevet truet som følge af sin rolle i sagen, eller hvor der har været en egentlig risiko for vidnet.

Det er i dag også sådan, at antallet af anmeldelser for overtrædelse af straffelovens § 123 – om vold og trusler mod vidner og deres nærmeste – er faldet med næsten 20 pct. de seneste 6 år fra 953 i 2005 til 776 i 2011. Det samme gælder antallet af sigtelser, hvor der har været et fald fra 905 til 732.

Men det ændrer ikke på, at hver eneste sag er én for mange, og at vi skal gøre, hvad vi kan for at forhindre, at det overhovedet forekommer, at vidner og deres nærmeste udsættes for trusler og lignende. Selvfølgelig skal vi det.

Men vi må også være realistiske og se i øjnene, at det næppe nogensinde vil være muligt helt at undgå, at vidnetrusler finder sted.

Og samtidig mener jeg, at vi må have respekt for og lytte til det, når de der har forstand på det her – det vil først og fremmest sige politiet og anklagemyndigheden – giver udtryk for, at de vurderer, at de ikke her og nu har behov for nye redskaber i forhold til at kunne yde støtte og vejledning samt ikke mindst beskytte vidner i straffesager.

Men hvis billedet ændrer sig, og der viser sig et behov for nye initiativer på områder, så er jeg selvsagt også indstillet på det.

Tak.